

EVANGELIUM OCH EKONOMI

Ekonomi utgör en fråga för evangeliet. En naturlig fråga i en tid präglad av ekonomin, en tid vars vokabulär, analyser och mentalitet formas av den. Samhällets organisation, individernas ömsesidiga förhållanden, förhållandet mellan stater och länder och folks utveckling beskrivs numera i ekonomiska termer. Ingenting, inte ens det personliga förverkligandet, verkar vara oberoende av ekonomins framsteg och den befrielse som borde åtfölja dem. Nutidens uppfattning om rättvisa, något som står i centrum för många av de problem som ekonomin skapar, gör den till ett särskilt gynnsamt område för att utöva den evangeliska moralen. Man leds till att försöka finna en ekonomisk och social lära i evangeliet.

Frågeställningen är vanlig och är till och med nödvändig med tanke på vad ekonomi betyder ur evangeliets synvinkel sett. Dess dominans över det kollektiva och individuella livet kommer sig utan tvivel från den tekniska utvecklingens snabba framsteg och dess konsekvenser. På ett unikt sätt visar den också på det ökande (och på många sätt nya) intresse som människan ägnar det som tillhör världen. Värdeskalan har förändrats, ja, rentav kastats om. Samhället utsätts numera för en massiv och subtil invasion av det timliga. Världen vill få sig erkänd som den enda plats där människan kan söka och finna sig själv. Jorden, människornas moder. Denna vision, som är lika gammal som människan, kommer i dag med något nytt genom sitt omfång och den nivå på vilken den utvecklar sig: reflektionen över människans natur och hennes öde, det vill säga trons nivå för den som tror. Ekonomiska och sociala förändringar betraktas inte längre som sekundära för människans personliga öde, de formar människans situation, ja till och med hennes mening och natur. Redan genom att det timliga upphöjs till det andligas nivå utmanar ekonomi evangeliet. Annorlunda förhåller det sig med tankarna om rättvisa. De bidrar närmast till att förändra ekonomin, genom att ställa den under en ordning som övergår den. På så vis kommer ekonomins utmaning till uttryck på två till synes olika sätt. Å ena sidan tycks jorden driva bort himlen, å andra sidan tycks den kalla den till sig. Att de två hänger samman är inte desto mindre uppenbart. Upphöjelsen av det timliga och månadet om rättvisa

visar hos dagens människa på en och samma övertygelse: att hennes rike hör hemma på jorden.

På denna utmaning svarar evangeliet med sin likgiltighet inför samhället, dess utveckling och anspråk – en likgiltighet vars innebörd läggs i klar dager av vad det har att säga om fattiga och rika.

* * *

Likgiltigheten är ett fundamentalt drag som varken kan förklaras av tron på Jesu snara återkomst eller av Nya testamentets politiska situation. Den kommer sig av evangeliets själva väsen: förkunnelsen av frälsningen, given av Gud i Jesus från Nasaret, han som har dött för våra synder och uppstått för vårt liv. Hur mycket man än tar hänsyn till språket och därmed till mentaliteten, föreställningarna och ordförrådet under en viss epok, förblir det ändå ett faktum att Nya testamentets och särskilt evangeliets budskap lägger tonvikten på något annat än samhället och dess förändring. Detta sker på två sätt.

Den förkunnade frälsningen är något som kommer, den är inte av denna världen. Definitionsmässigt är den ”eskatologisk”, och frälsningshistorien innebär en väntan på den och ett föregripande av den. Detta sistnämnda är inte ett kollektivt människoverk där frälsningen redan delvis skulle ha fullkomnats. Det förlägger inte den himmelska staden inom den jordiska. Nya testamentets frälsning är alltid något radikalt annorlunda än vår värld. Den faller utanför den, just som Herrens dag faller utanför tiden. Urbilden för detta är Jesu uppståndelse, eller snarare den uppståndne Jesu person. De andra formerna av föregripande, eukaristin och sakramenten, som får sin natur och sin mening från uppståndelsen, betraktas som något som är i världen men inte av världen.

I den mån frälsningen redan finns är den dessutom en inre verklighet. Hela den bibliska historien vittnar om en tilltagande ”interiorisering” av frälsningstanken och de föreställningar som hänger samman med den. Den utgår ju från erfarenheterna av ett folk, en nation, ett samhälle, för att till slut komma fram till riket som finns ”inom oss”, som ”har kommit för oss”, utan att något tycks ha förändrats i världen. Frälsningen, som i den

gammaltestamentliga traditionen framställs i form av en kollektiv organisation, samhällsliv och gemenskap, blir mot slutet av den bibliska historien Faderns och Sonens gemensamma boende i den troende: ”vi skall ta vår boning i honom” (Joh 14:23).

Av dessa två skäl är likgiltigheten för timliga strukturer karakteristisk för den nytestamentliga förkunnelsen av frälsningen. Det är anmärkningsvärt att det i evangeliet inte finns vare sig befallning eller råd om att på något vis förvandla samhället. Det innehåller faktiskt ingen samhällskritik. Inte så att det skulle giltigförklara den rådande samhällsordningen och de ekonomiska förhållandena. Snarare är dess mål är något annat, för det enda som räknas för varje enskild människa är att söka Gud och ta emot honom. Detta kan göras i alla situationer, vilka de än är. Evangeliet tar samhället som det är, utan att en enda gång nudda vid frågan om vad det borde vara. Ty i varje samhälle kan och bör människan ta emot Gud i sitt hjärta och Jesus Kristus i sin nästa. I detta perspektiv är samhällets förändringar inte av intresse eller betydelse. Det enda viktiga är människans sociala beteende. Detta skall inte frammanas på abstrakt vis, genom några rättigheter, utan på konkret vis, genom livet som ett resultat av föreningen med Kristus.

Utän någon tvekan förpassas det timliga till andra plan: ”Du gör dig bekymmer och oroar dig för så mycket, fast bara en sak behövs” (Luk 10:41). Det är Maria och inte Martha som har valt den goda delen. Hela evangeliet vill slita loss människan från en värld som ser sitt mål i sig själv och därmed för henne bort från det väsentliga. ”Era fäder åt av mannat i öknen och de dog. Men brödet som kommer ned från himlen är sådant att den som äter av det inte skall dö” (Joh 6:49-50). Evangeliet ägnar sig inte åt förgänglig föda, det riktar in sig på något annat: ”Arbeta för den föda som består och skänker evigt liv” (Joh 6:27). När skatten väl är upptäckt spelar åkern ingen roll. Varje form av bekymmer kommer på sin rätta plats genom begrundan av döden och den mening den därmed får. ”Vaka, ty ni vet inte när tiden är inne” (Mark 13:33) – tiden då människan kan förlora sin själ och då det inte hjälper alls om hon har vunnit hela världen. Jesus vägrar att fälla dom i de konflikter genom vilka samhället formas. ”Vem har satt mig till att döma eller skifta mellan er?” ”Ge kejsaren det som tillhör kejsaren och Gud det som tillhör Gud” (Matt 22:21). Han grundar ett rike som ”inte är av denna världen”. Han

kommer till världen, men livet han ger är ”att de känner dig, den ende sanne Guden, och honom som du har sänt” (Joh 17:3).

Evangeliet tar alltså avstånd från det timliga. Det förkunnar inre fristående snarare än avstående. Inte förakt, inte oförstående eller flykt, utan en övertygelse om att det väsentliga finns någon annanstans och att allt timligt – rikedom, fattigdom, storhet, ödmjukhet – får sitt värde i förhållande till detta.

Vad skall vi äta? Vad skall vi dricka? Allt sådant – kort sagt, det ekonomiska – jagar hedningarna efter. Men er himmelske fader vet att ni behöver allt detta. Sök först hans rike och hans rättfärdighet, så skall ni få allt det andra också (Matt 6:32).

Denna likgiltighet finns inbyggd i det grundläggande budskapet och inspirerar Nya testamentet i dess helhet. Ifråga om förhållande till politiken:

Varje människa skall underordna sig den överhet hon har över sig. Ty det finns ingen överhet som inte är av Gud, och den som finns är insatt av honom. Den som sätter sig emot överheten står därför emot vad Gud har bestämt... (Rom 13:1-3).

Ifråga om ekonomiska och sociala förhållanden, i synnerhet slaveriet, som utgör den tidens mest påfallande och motbudande symbol: ”Ni slavar, lyd era jordiska herrar, visa dem respekt och vördnad av uppriktigt hjärta” (Ef 6:5). Det som följer på denna uppmaning är desto mera intressant därför att det illustrerar den centrala tanken att en social struktur i sig inte har någon andlig innebörd, men kan och bör få en sådan genom att den för den troende blir ett tillfälle att lyda Herren:

Var inte ögontjänare som försöker ställa in sig hos människor, utan var Kristi slavar som helhjärtat gör Guds vilja. Tjäna villigt som ni gör när ni tjänar Herren och inte människor (Ef 6:6-8).

De som har troende herrar skall inte se ned på dem, därför att de är bröder. De bör tvärtom tjäna dem så mycket villigare, eftersom de är troende och älskade, dessa som tar emot slavarnas goda tjänst (1 Tim 6:1-2).

Och ni herrar, handla på samma sätt mot era slavar och upphör med att hota. Ni vet att de har samme Herre i himlen som ni, och han gör inte skillnad på människor (Ef 6:9).

Detsamma gäller för dem som är rika i denna världen – de skall uppmanas

att inte vara högmodiga eller sätta sitt hopp till något så osäkert som rikedom, utan till Gud, som rikligt ger oss allt att njuta av. Uppmuntra dem att göra gott, att vara generösa och dela med sig och samla åt sig en skatt som är en god grund för den kommande tidsåldern, så att de vinner det verkliga livet (1 Tim 6:17-19).

Likgiltigheten ger ibland rum för kritik och till och med vrede. Marias lovsång har samma tongångar som Psaltaren: ”den Mäktige har mättat hungriga med sitt goda, och rika har han skickat tomhänta bort” (Luk 1:53). ”Saliga ni som är fattiga” – och hos Lukas lägger Jesus till: ”men ve er, ni som är rika! Ni har fått ut er tröst. Ve er som nu är mätta! Ni kommer att hungra” (Luk 6:20,24-25).

Ibland verkar till och med likgiltigheten ge vika inför ett val. För vem förkunnas evangeliet? ”Glädjens budskap predikas för de fattiga” (Luk 4:18). Det är svårt för de rika att komma in i Guds rike – det är lättare för en kamel att komma igenom ett nålsöga. Denna inställning, som man inte finner i Paulusbreven, påverkar de katolska breven. För den rike går frälsningen genom ringheten. Den kan han berömma sig av, ty själv kommer han att ”vissna bort som blommorna i gräset.”

Solen går upp med sin brännande hetta och sveder gräset, så att dess blommor faller av och dess skönhet förgår. Så skall också den rike vissna bort mitt i sin strävan (Jak 1:10-11).

Det är ”de fattiga i denna världen” som Gud har utvalt ”till att bli rika i tron och till att ärva det rike som han har lovat dem som älskar honom” (Jak 2:5). De rika blir till och med tillrättavisade:

Lyssna, ni som är rika, gråt och klaga över de olyckor som skall komma över er. Er rikedom skall förmultna och era kläder förtäras av

mal. Ert guld och silver skall ärga, och ärgen skall vittna mot er och förtära ert kött som eld. Ni har samlat skatter i de sista dagarna. Se, den lön ni undanhållit arbetarna som skördade era åkrar, den ropar, och skördearbetarnas rop har nått Herren Sebaots öron. Ni har levt i lyx och överflöd på jorden. Ni har gött er på slaktdagen (Jak 5:1-5).

Men det är inte de ekonomiska förhållandena som sådana som angrips via de rika och de fattiga. Kritiken riktar sig till exempel inte mot löneprincipen och lönesystemet, utan mot att arbetarna inte har blivit betalda. Föreställningen om lön och de mönster som den förutsätter varken fördöms eller gillas, liksom inte heller begreppen egendom, kapital, skatt, herre, tjänare eller slav. Orden om rika och fattiga kommer i detta sammanhang från samma grundläggande ointresse. Vad det ekonomiska och sociala beträffar är Jesus, evangelierna och Nya testamentet varken revolutionära, konservativa eller någonting annat. De undervisar inte något bestämt och vill inte heller göra det. De tar strukturerna som de är, utan att döma dem eller ange någon bestämd förvandling av dem. Det enda de riktar in sig på är människans relation till Gud oavsett vilket samhälle det är där den upplevs.

Ty vi strider inte mot kött och blod, utan mot härskarna, mot makterna, mot herrarna över denna mörkrets värld... (Ef 6:12).

Den kristna tron verkar i världen. Den kristne är ”utsänd i världen.” Men mer än något annat är det för att vittna i världen om den radikala skillnaden mellan dess anda och hans egen: ”jag har kallat er ut ur världen och därför hatar världen er” (Joh 15:19).

* * *

Vad som sägs om de fattiga och rika klargör meningen med denna skillnad och dess betydelse. Innan de rika tillrättavisas varnas de:

Ni som säger: ”I dag eller i morgon skall vi fara till den eller den staden och stanna där ett år och göra goda affärer”, ni vet inte hur ert liv blir i morgon. Ni är en dimma som syns en kort stund och sedan försvinner. Ni borde säga: ”Om Herren vill får vi leva och göra det eller det.” Istället är ni övermodiga och skryter (Jak 4:13-16).

Det som påkallas är inte en yttre förvandling på de ekonomiska strukturernas nivå, utan en som är inre, lika dold som den är djup: att från början lyda Guds vilja och inse att allt, även handel och ekonomi, är underkastat honom. Man kan då se att evangeliet ger en helt ny mening och innebörd åt de ekonomiska institutionerna.

Förkunnelsen om de fattiga återspeglar den gammaltestamentliga traditionen, som beskriver frälsningen med ord som formats av en kollektiv och nationell erfarenhet. Även om evangeliet, såsom vi har sett, avslutar en lång ”interioriseringsprocess”, används fortfarande det traditionella mönstret för att visa just hur frälsningens inre natur och tillvarons timliga omständigheter hänger ihop. I Marias lovsång:

Från denna stund skall alla släkten prisa mig salig... Han skingrar dem som har övermodiga planer. Han störtar härskare från deras troner, och han upphöjer de ringa. Hungriga mättar han med sina gåvor, och rika sänder han tomhänta bort (Luk 1:46,51-53).

I Nasaret:

Herrens ande är över mig, ty han har smort mig till att frambära ett glädjebud till de fattiga. Han har sänt mig till att förkunna befrielse för de fångna och syn för de blinda, att ge de förtryckta frihet... (Luk 4:18).

Till Johannes döparens lärjungar:

Gå och berätta för Johannes vad ni har sett och hört: blinda ser, lama går, spetälska blir rena, döva hör, döda står upp och fattiga får ett glädjebud (Luk 7:22).

Till de tolv:

Där ni går fram skall ni predika: himmelriket är nu här. Bota sjuka, uppväck döda, gör spetälska rena och driv ut onda andar (Matt 10: 7-8).

Till tjänarna i liknelsen om de ovärdiga bröllopgästerna:

Gå genast ut på gator och gränder i staden och hämta hit alla fattiga och krymplingar och blinda och lytta (Luk 14:21).

Även om den uppfattas annorlunda placeras alltså fattigdomen på samma plan som lyten och sjukdomar. Tillsammans med dem och liksom de står den inte för några enskilda personers synd, utan för den onda maktens grepp om världen. När lärjungarna var ute och predikade gudsrikets ankomst såg Jesus "Satan slungas ned från himlen som en blixn" (Luk 10:18). De hungrigas mättande, tillsammans med de sjukas helande och de dödas uppståndelse, utgör ett "tidens tecken". Men gudsriket är inte av denna världen. Alla sjuka helas inte och "de fattiga har ni alltid hos er" (Matt 26:11). Judas' häpnad inför Jesu ord inleder världens bestående häpnad över detta rike som är motsatsen till det uppenbara: "Herre, hur kommer det sig att du skall visa dig för oss men inte för världen" (Joh 14:22)? Det är i Kristi själva person som evangeliet ser den nya och kommande världen:

Ingen är grek eller jude, omskuren eller oomskuren, skyt eller fri. Nej, Kristus är allt i alla (Kol 3:11).

Den enda nuvarande uppenbarelsen av gudsriket består – som Jesus säger till Judas – i att Jesus och hans Fader gör sin boning hos den som älskar honom och bevarar hans ord.

Evangeliet betraktar alltså vare sig sjukdom eller fattigdom som något gott i sig, utan visar på ett tecken där, på grund av något som har med det allra djupaste i dess budskap att göra: precis som den sjuke och ofärdige är denne fattige älskad av Gud. Till fariséerna som älskade pengar och hånade honom sade Jesus: "Det som människor sätter högt är skändligt i Guds ögon" (Luk 16:14). Saligprisningarna utvecklar denna paradox och hela evangeliet genljuder av den:

Det som är svagt i världen utvalde Gud för att låta det starka stå där med skam, och det som världen ser ned på, det som ringaktas, ja, som inte finns till, just det utvalde Gud för att göra slut på det som finns till (1 Kor 1:27-29).

Och varför det? ”För att ingen människa skall berömma sig inför Gud” (1 Kor 1:29).

Att Gud har en förkärlek för de fattiga kommer sig inte enbart av medlidande. Det ger uttryck för samhörighet. Den fattige, liksom den sjuke eller spetälske, är i Gamla testamentet en som är förtryckt och övergiven, en som hoppas på hjälp enbart från Gud. Han är kär för Gud, ty ingenting står mellan honom och den gudomliga kärlek som evangeliet uppenbarar. Tillgänglighet, överlåtenhet och öppenhet är egenskaper som gör Bibelns fattige redo att ge rum för mötet mellan Guds kärlek till människan och människans kärlek till Gud. Det är inte alla fattiga som Kristus förklarar saliga, utan dem som tack vare sin fattigdom har kunnat och velat följa honom: ”Han såg på sina lärjungar och sade: saliga ni som är fattiga...” (Luk 6:20). Att vara mätt, nöjd och välansedd i världen gör en däremot döv och blind. Guds kall når då inte fram. Det är inte så att evangeliet skulle anse att hälsa och egendom inte är något gott. Vad det förutsätter är den inre utrensning utan vilken nåden är verkningslös. I saligprisningarna hos Matteus framstår det ännu tydligare: saliga de som är fattiga i anden, de ödmjuka, de som sörjer, de som hungrar och törstar efter rättfärdigheten, de renhjärtade (jfr Matt 5:1-18). I evangeliet görs fattigdom och barnsinne till ett:

Sannerligen, om ni inte omvänder er och blir som barnen kommer ni aldrig in i himmelriket. Guds rike tillhör sådana som de (Matt 18:3, Mark 10:14).

Evangeliet kräver att Kristus skall vara den absolut främste:

Om någon kommer till mig utan att hata ... (det vill säga: om någon älskar ... mer än mig) kan han inte vara min lärjunge (Luk 14:26).

I detta liknar gudsriket skatten eller den fina pärlan: den som finner den säljer allt han äger för att kunna köpa den. Vad evangeliet i sista hand riktar in sig på hos den fattige och hans likar är den ödmjukhet och öppenhet som skildras i liknelsen med farisén och tullindrivaren och som också finns hos Sackeus. Denna attityd är så till den grad fundamental – och sammanfattande – att det är den enda som Jesus åberopar när han erbjuder sig själv som förebild för

sina lärjungar: ”kom till mig ... som har ett milt och ödmjukt hjärta” (Matt 11:28-29).

Likgiltigheten för strukturerna får därmed hela sin förklaring. Det är inte bara ett avståndstagande från en ordning som är främmande för evangeliets egentliga mål och utan betydelse för frälsningen. Det är en ny förståelse av ekonomiska förhållanden. Inte så att evangeliet skulle betrakta dem i symboliskt eller allegoriskt perspektiv. Det betraktar dem sådana de är och understryker det också ibland. Vad som bibehålls är det enklaste mönstret, som är så elementärt att det kan betraktas som oberoende av framsteg, revolutioner och terminologier: fattiga och rika, chefer och arbetare, tjänare och herrar, stat och medborgare, svaga och mäktiga. Det är genom detta mönster, liksom genom andra liknande element i människans tillvaro, som gudsrikets nödvändighet, dess snara ankomst och villkoren för dess mottagande kan avslöjas. Genom detta och i strid med människors vilja uppenbaras frälsningens radikalt annorlunda karaktär och den interioriserade naturen hos dess vägar. Det är inte genom att bryta sönder dessa begrepp eller vända upp och ned på dem som Mästaren påbörjar det nya herradömet. Han återupprättar inte monarkin i Israel, väcker inte någon politisk revolt, förkunnar ingen social revolution, lär inte ut några krav eller anspråk och gynnar inte någon form av våld. Han upprättar sitt rike just genom att själv bli en av dem som dessa förhållanden inte gynnar. Han kommer inte för att bli tjänad, utan för att tjäna. Han tar vår svaghet och våra sjukdomar på sig:

när han till det yttre hade blivit människa gjorde han sig ödmjuk och var lydig ända till döden, döden på ett kors (Fil 2:7-8).

Han vänder upp och ned på värdeskalan, inte genom att komma med förändringar i den sociala strukturen, som skulle vara utan resultat i hans perspektiv, utan genom att lyfta fram situationer som i världen väcker rädsla, förakt och vilja att fly, eller som orsakar vrede, uppror och våld. Åt dem ger han betydelse på nådens och nådemottagandets nivå. Hur mycket världen än föraktar allt detta: för den som förstår dess mening och följer den angivna vägen – rik eller fattig, mäktig eller svag, frisk eller sjuk – blir detta till frälsningskraft när man inträder i gudsriket:

om någon vill gå i mina spår måste han förneka sig själv och ta sitt kors och följa mig (Matt 16:24).

En ny mening betyder ett nytt innehåll. Man anar denna nya verklighet redan i det sätt på vilket evangeliet betraktar det som finns i världen. Liksom i Gamla testamentet anses skapelsen vara utformad för människan. Inget kunde vara mindre kristet än att ignorera detta. Men eftersom skapelsen är utformad för människan får människan till uppgift att förvalta den åt Gud. Hon skall inte begrava pundet, utan mångfaldiga det och redovisa för hur det har använts när den dagen kommer. Om bilden av en förvaltare återkommer ofta i liknelserna, så är det därför att den så väl illustrerar hur evangeliet vill att världens goda skall brukas för Gud. Den ger uttryck för den helt bibliska tanken om trohet mot Gud, något som evangeliet ytterligare förstorar och fullkomnar. Endast genom denna tanke kan vi förstå rättfärdighetsbegreppet. Föreställningen om social rättvisa är främmande för evangeliet, men i gudsrikets rättfärdighet visar den oss ett annat slags rättvisa, i en annan anda. När det rör sig om en ”orättfärdig rikedom”, vunnen genom den ohederlige förvaltarens metoder, tar Jesus inte upp kravet på eller möjligheten av att pengarna skall återställas. I stället lyfter han upp diskussionen till den bestående nivån i sin lära, och i detta fall som i andra kräver han trohet mot den vars förvaltare var och en bör veta sig vara. ”Om ni inte har varit trogna i fråga om det som tillhör en annan, vem vill då ge er vad som tillhör er” (Luk 16:12)? Pengarna kan inte vara människans herre, för man kan inte tjäna både Gud och Mammon. Som allting annat står pengarna till tjänst för den människa som tjänar Gud. Därför är det inte den rike som är ”dåraaktig” utan ”den som samlar skatter åt sig själv men inte är rik inför Gud” (Luk 12:21). Denne

låter sig snärjas av frestelsen och faller offer för alla de dåraaktiga och skadliga begär som störtar människorna i fördärv och undergång (1 Tim 6:9).

Kärleken till pengar, ”roten till allt ont”, står i motsats till kärleken till Gud. Enbart denna följer livets bana, ty allt får sin existens av att Gud är kärlek. Flera texter i Nya testamentet betonar starkt att denna trohet till Gud har ett direkt inflytande på förhållandet mellan fattiga och rika.

Om någon som har vad han behöver här i världen ser sin broder lida nöd, men stänger sitt hjärta för honom, hur kan då Guds kärlek förbli i honom (1 Joh 3:17)?

Om någon säger: ”jag älskar Gud”, men hatar sin broder, då ljuger han. Ty den som inte älskar sin broder, som han har sett, kan inte älska Gud, som han inte har sett (1 Joh 4:20).

Tänk om det i er församling kommer in en man med guldringar på fingrarna och vita kläder och samtidigt en fattig man i smutsiga kläder. Om ni då bara har ögon för den finklädde och säger till honom: ”Här är en bra plats för dig”, men till den fattige: ”Ställ dig där borta”, eller: ”Sätt dig på golvet vid mina fötter” – gör ni då inte åtskillnad och faller orätta domar (Jak 2:2-4)?

Det är en synd att göra skillnad på människor. Men

om ni uppfyller lagens kungsbud, det som enligt Skriften lyder: ”Du skall älska din nästa som dig själv”, då gör ni rätt (Jak 2:8).

Den är trogen Gud vars verk bär frukt.

Vad hjälper det om någon säger sig ha tro men inte har gärningar? Om en broder eller syster är utan kläder och saknar mat för dagen, vad hjälper det då om någon av er säger: ”gå i frid, håll er varma och ät er mätta”, men inte ger dem vad kroppen behöver (Jak 2:14-16).

I sista hand faller detta krav tillbaka på det ord genom vilket Jesus ger de ekonomiska relationerna en ny och oväntad innebörd. Han gör sig ju till ett med varje fattig, varje sjuk och varje lidande människa.

”Kom och överta det rike som har väntat på er ... Jag var hungrig och ni gav mig att äta, jag var törstig och ni gav mig att dricka, jag var hemlös och ni tog hand om mig, jag var naken och ni gav mig kläder, jag var sjuk och ni såg till mig, jag satt i fängelse och ni besökte mig.” Då kommer de rättfärdiga att fråga: ”Herre, när såg vi dig ...?” Kungen

skall svara dem: ”sannerligen, vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig” (Matt 25:34-40).

Och ytterligare: ”Den som i mitt namn tar emot ett barn – eller gör sig själv liten som ett barn – tar emot mig” (jfr Matt 18:1).

* * *

Evangeliets likgiltighet inför ekonomin följer alltså på tre övertygelser som utgör budskapets mittpunkt: att det som räknas finns i det kommande livet, att de begränsningar som uppstår genom de ekonomiska relationerna har ett andligt värde, och att dessa relationer leder till uppenbarelsen av Kristus i den fattige. Evangeliets ”ekonomiska” lära träder fram ur denna inställning och dess motiv.

Tanken att människans öde hänger på den materiella utvecklingen och lösningen av ekonomiska och sociala problem är främmande för evangeliet och motsatt dess anda. Evangeliet tillåter inte att man blandar samman människans frälsning med någon ekonomisk eller social frigörelse. Detta förbud har inget att göra med frågan i vad mån en sådan frigörelse får hjälp på vägen av evangeliets budskap eller ej. Det sätter helt enkelt stopp för de ekonomiska väsendets pretentioner att märka ut vägen till människans förbättring. Redan vid utgångspunkten neutraliseras själavårdarnas frestelse att se strukturella förbättringar och revolutioner som frälsningens början eller förutsättningar för att det skall kunna förkunnas och tas emot.

I vilken grad leder evangeliet till att de ekonomiska relationerna förändras? När det förlägger fattigdom och sjukdom till ett och samma plan ger det lika rätt åt kampen mot bådaderna. Men likvärdigheten är inte total. Till skillnad från kampen mot sjukdomen drar kampen mot fattigdomen med sig föreställningen om rättvisa i fördelningen av ekonomiska tillgångar. Kristus har förvisso botat sjuka, men han har inte gjort fattiga rika eller rika fattiga. Denna skillnad återfinns man i förkunnelsen om gudsriket: ”blinda får syn, lama går... för fattiga predikas glädjens budskap” (Matt 11:15). Som vi har sett är tanken på social rättvisa frånvarande från evangeliet liksom från Nya testamentet i dess helhet. Däremot uppmanas den rike att vara på sin vakt mot rikedomar, att använda sig av dem för Gud, och i annat fall göra sig av med

dem. På detta plan lägger inte evangeliet grunden till något kollektivt ingrepp mot fattigdomen, men till en individuell etik om rikedomens bruk och eventuella försakande.

Evangeliet tillskriver accepterandet av fattigdom och lidande ett andligt värde och uppmanar till att bli "fattig i anden" för att ärva gudsriket. Detta och Kristi utblottelse, när han själv blev fattig och fick lida, framhäver budskapets teocentriska karaktär. Det visar också på att vad som är viktigast: att bevara troheten och öppenheten inför Gud gentemot världen, inte mot dess uppgifter och glädjeämnen, utan mot de lockelser och det högmod som den har tendens att alstra: "köttets begär och ögonens begär och högmod över livets goda" (1 Joh 2:16); "Där din skatt är, där kommer också ditt hjärta att vara" (Matt 6:21).

Jesu enkelhet är redan i sig ett överlåtelse till Gud för de männhiskors skull som han räddar. När han gör sig till ett med den fattige och den som lider helgar han de olika uttrycken för överlåtelse, men han visar också på deras mening och väsen. Hädanefter är det hans egen person som gör att var och en måste motverka både fattigdom, sjukdom och lidande när de drabbar andra. Ekonomin helgas på så vis av evangeliet. Det är viktigt att se hur och varför detta sker.

Det rör sig inte om en moralisk plikt i ordets gängse bemärkelse. Det är inte en altruistisk regel eller ett krav på fullkomlighet som man skulle kunna omskriva i naturlig etik för att ge det självständig betydelse och effektivitet. Snarare kommer det från det "nya livet i Kristus", är meningslöst utanför Kristi mysterium och kan inte förstås eller levas annat än i tron. "Den som tar emot ... i mitt namn..."

Detta har inte med det moderna rättsbegreppet att göra. Den yttersta domens ord kallar oss till att besöka fångar, inte till att tömma fängelser eller kontrollera att domarna är korrekta. Allt lidande omfattas, inte bara det som följer på orättvisa. Det är inte en fördelningsprincip som läggs fram, utan den personliga kärlekens följer.

Målet är de fattiga snarare än fattigdomen. Det slutgiltiga svaret till de utvalda visar det gemensamma draget hos dem som Jesus gör sig till ett med: "Allt ni

har gjort för en av dessa minsta...” Tonvikten ligger inte så mycket på materiell hjälp som på det personliga mötet med ”en av dessa minsta” och genom denne och hans utblottelse tillsammans med Kristus. Här rör det sig på nytt och mer än någonsin om relationen med Gud genom vissa mänskliga relationer, om öppenhet för och trohet till Herren som kommer. All mänsklig tillvaro är underkastad smärtsamma begränsningar, och så kommer det att förbli. Var och en är på något vis fattig och var och en vet vad det är att lida. Evangeliet visar att detta inte är några föraktliga svagheter utan ett tecken att uppmärksamma, både inom en själv och hos andra, ett tecken på Guds närvaro. I detta ger han oss tillfälle att gå honom till mötes.

I de ekonomiska förhållandena ser evangeliet inte en politisk spelplan utan ett område där en aktiv kärlek kan verka. När den troende tar på sig politiskt ansvar kan och bör det av evangeliet inspirerade förhållningssättet mot de fattiga resultera i kollektiva, nationella och internationella aktioner mot fattigdomen. Men vad dessa aktioner består i, vilka medel de brukar och hur de inverkar på den strukturella nivån är inte på något vis föreskrivet av evangeliet, på samma sätt som den medicinska vetenskapen inte ger föreskrifter för sjukvården. Evangeliet definierar inte en princip med politiska konsekvenser, eller en lag vars tillämpning de är. Den impuls det ger är av ett annat slag och en annan kraft – ande och liv, inte en ekonomisk och social lära.

Förkunnelsen av evangeliet kan alltså aldrig bli till ett med eller bindas samman med ett engagemang i tiden. Den har inte för avsikt att förändra de ekonomiska förhållandena på samma plan där världen upprättar eller avskaffar dem. Snarare kan de användas i förkunnelsen för det som är dess egentliga fokus: Herrens återkomst. Det är därför som evangeliets kamp aldrig är en kamp i denna världen. ”Ty även om vi lever här i världen strider vi inte på världens sätt. De vapen vi strider med är inte svaga” (2 Kor 10:3-4). Jesu svar på Pilatus är helt klart: ”Om mitt rike vore av denna världen hade mina tjänare kämpat ... Men nu är mitt rike inte av denna världen” (Joh 18:36).

Förkunnelsen av evangeliet är inte desto mindre ett avslöjande av orättvisan. ”De rättfärdiga ropar och Herren hör” (Ps 34:18). Men samtidigt som evangeliet blottlägger orättvisans innersta väsen – vägran att ta emot Gud, i

alla samhällen och alla tider – erbjuder det också det verkliga botemedlet. Det är Kristus som man låter hungra, törsta, gå naken och vara hemlös, och det är han som tar emot varje gest av stöd och kärlek. Vilken kraft rymmer inte en sådan vision!

Även om viljan att tjäna kommer direkt från evangeliet kan man aldrig läsa innantill för att veta hurdant det engagemang det leder till kommer att vara. Evangeliet förordar inte någon form av struktur eller organisation. Ingen har heller rätt att åberopa dess auktoritet när han föreslår eller pålägger någon struktur eller organisation. Om engagemanget som förmodas komma från evangeliet leder till att man glömmer det väsentliga eller om det inspireras eller åtföljs av våld leder det tvärtom till att budskapet förvrängs, hur naturliga eller nödvändiga de krav som ställs än må vara. Ty Kristus har kommit med eld till jorden, inte med gyllene regler. Den som söker det nya riket och dess rättfärdighet skall få allt det övriga också. Och den våldsamhet med vilket gudsriket vinnas har som förebild den milde och av hjärtat ödmjuka.

Bernard Ronze